
Όνοματεπώνυμο:

Μάθημα:

Ύλη:

Επιμέλεια διαγωνίσματος:

Αξιολόγηση :

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Γλωσσικός διεθνισμός και ηθική της γλώσσας

Ανήκω σ' αυτούς οι οποίοι πιστεύουν βαθιά πως η μητρική γλώσσα κάθε ανθρώπου και κάθε λαού δεν είναι απλό εργαλείο συνεννόησης αλλά πολιτισμική, κοινωνική, και ατομική αξία, στοιχείο καθοριστικό της ποιοτικής ύπαρξης του ανθρώπου. Αφού η συνείδησή μας για τον κόσμο, για τους άλλους και για τον εαυτό μας περνάει μέσα από έννοιες γλωσσικά δομημένες και εκφρασμένες, η βαθύτερη ουσία του ανθρώπου είναι το πνεύμα και η γλώσσα του. Πιο σημαντικό ίσως από το γεγονός ότι ο άνθρωπος μπορεί και στοχάζεται, είναι ότι μπορεί και ανακοινώνει το στοχασμό του, ότι διαλέγεται γι' αυτόν. Έτσι η γλώσσα του ανθρώπου, ως κύριο συστατικό της συνείδησής του, είναι κι αυτό που συνιστά την ταυτότητά του ως προσώπου, που τον ξεχωρίζει από την έννοια της μάζας, ενώ συγχρόνως τον ενώνει με τους άλλους ανθρώπους, ως συνάντηση, ως επικοινωνία.

Υποστηρίζω πως, πέρα από την ωφελιμιστική-χρηστική πλευρά της γλώσσας, υπάρχει και μια άλλη διάσταση της γλώσσας, η ηθική. Μ' αυτό εννοώ πως, μαθαίνοντας μια ξένη γλώσσα, λ.χ. πέρα από τη βελτίωση της επαγγελματικής μου κατάστασης, των αποδοχών μου, της κοινωνικής προβολής κ.λ.π., γνωρίζω καλύτερα, πιο άμεσα, πιο βαθιά, πιο ουσιαστικά, τους ανθρώπους που τη μιλούν· που ζουν και υπάρχουν μέσα απ' αυτήν. Αυτό ονομάζω «ηθική της γλώσσας»: την ποιότητα και την ειλικρίνεια της συνάντησης ανθρώπου με άνθρωπο μέσα από τη μητρική ή την ξένη γλώσσα. Γι' αυτό το λόγο θεωρώ σοβαρό «πολιτισμικό έλλειμμα» το να περιορίζεται ωφελιμιστικά η γνώση των ξένων γλωσσών σε μία και μόνη γλώσσα, όποια κι αν είναι. Έτσι, χάνεται ουσιαστικά η άμεση και βαθύτερη επαφή του ανθρώπου με άλλες γλώσσες· που θα πει με άλλους λαούς, άλλους πολιτισμούς, άλλες προσπελάσεις του κόσμου. Το να είμαστε όλοι υποχρεωμένοι – έμμεσα αλλά πιεστικά – να μαθαίνουμε μόνο Αγγλικά λ.χ. ή μόνο Γαλλικά ή μόνο Ρωσικά κ.ο.κ., όλοι το ίδιο, χάριν μιας ευρύτερης και ευκολότερης τάχα επικοινωνίας, είναι μια μορφή «γλωσσικού εξισωτισμού», και συνάμα «πνευματικού ολοκληρωτισμού», που δεν μπορεί να προσιωνίζεται καλό για τον άνθρωπο, για την ανθρωπιά του.

Κι όταν, μάλιστα, ο ωφελιμισμός συνοδεύεται από τάσεις μιμητισμού, από συμπλέγματα κατωτερότητας έναντι του τάχα υψηλού κοινωνικού γοήτρου μιας συγκεκριμένης ξένης γλώσσας σε σχέση με τη μητρική, που αναγκάζεται έτσι να περιορίζεται στα στενά γεωγραφικά της όρια, τότε περνάμε σε ανώμαλες γλωσσικές καταστάσεις: σε νόθευση της μητρικής, που μπορεί ενίοτε να φτάσει μέχρι και τη μιγαδοποίησή της, σε αποδυνάμωση του κύρους και των κινήτρων εκμάθησης της μητρικής γλώσσας από τους φυσικούς ομιλητές της και, γενικότερα, σε έντονη υποβάθμιση της μητρικής γλώσσας. Τα φαινόμενα αυτά είναι γνωστά στην επιστήμη και εμφανίζονται ιδίως στις λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες, οι οποίες – όταν συντρέχουν και άλλοι λόγοι – δικαιολογούν το χαρακτηρισμό τους ως «γλωσσών εν κινδύνω».

Ευτυχώς που από τη φύση της ίδιας της γλώσσας και του ανθρώπου αυτός ο «γλωσσικός διεθνισμός», η κυριαρχία σήμερα της Αγγλικής σε πολλές χώρες τον κόσμο, αποτελεί μακροπρόθεσμα και στην πράξη μία γλωσσική ουτοπία! Παρ' όλη την επέκταση μιας συγκεκριμένης γλώσσας εις βάρος των εθνικών γλωσσών τελικά η μονοκρατορία της μιας ξένης γλώσσας παραμένει ένας «γλωσσικός πύργος» της χρησιμοθηρικής έπαρσης του σύγχρονου ανθρώπου, που η ανύψωσή του προσκρούει στην «άγια πολυγλωσσία», στο ισχυρό ένστικτο της γλωσσικής διαφοροποίησης και ιδιαιτερότητας κάθε ατόμου, κάθε ομάδας, κάθε έθνους, που είναι και η μέγιστη μορφή πνευματικής ελευθερίας. Η ελευθερία να μιλάς από τα βάθη της γλώσσας των πατέρων και της γης σου («είναι παιδιά πολλών ανθρώπων τα λόγια μας», λέει ο Σεφέρης) με τον «ενδιάθετο λόγο» του Πλάτωνος και με το έμφυτο προνόμιο τον ανθρώπου να συλλαμβάνει, να οργανώνει και να εκφράζει διαφορετικά τον κόσμο της πραγματικότητας, μέσα από τη δική τον «ταξινομία τον κόσμου», μέσα από την εθνική γλώσσα του.

Άλλη είναι η περίπτωση του πνευματικού και πολιτισμικού γοήτρου μιας γλώσσας που μπορεί να επηρεάσει άλλες γλώσσες, πέρα από κάθε έννοια χρησιμοθηρίας. Εννοώ την περίπτωση της Ελληνικής. Η προσφυγή στην Ελληνική δεν υπήρξε ποτέ προϊόν συρμού ή ωφελιμιστικών λόγων. Ήταν ανάγκη του ανθρώπου να μελετήσει τα μεγάλα κείμενα που γράφτηκαν για μεγάλης σημασίας θέματα από μεγάλους στοχαστές της ανθρωπότητας.

Γι' αυτό και είναι κρίμα που η ελληνική, «αυτή η γλώσσα η μικρή η μεγάλη» για να παραφράσουμε τον Ελύτη, μια γλώσσα που σηκώνει πάνω της γλωσσικά την έκφραση ενός πολιτισμού, του αρχαίου και του βυζαντινού ελληνικού πολιτισμού, που καθόρισε τον κόσμο μας για πάντα, είναι κρίμα να περιορίζεται στα στενά γεωγραφικά όρια της Ελλάδος και να γίνεται η Ελληνική όλο και πιο δυσπρόσιτη στο σύγχρονο άνθρωπο μέσα από το χώρο του σχολείου και τη παιδείας. Η Ελληνική ως γλώσσα δεν είναι αποκλειστικό κτήμα των Ελλήνων, αλλά απόκτημα τον ανθρώπου όπου γης. Και φυσικά το ίδιο ισχύει για όλες τις μεγάλες πολιτισμικές γλώσσες, που σιγά-σιγά χάθηκαν ή και δεν έφτασαν ποτέ μέχρι τα σχολεία και τα πανεπιστήμια στο βωμό της στυγνής χρησιμοθηρίας ή του κάθε μορφής γλωσσικού διεθνισμού. Αυτή είναι μια άλλη παραβίαση της «ηθικής της γλώσσας» και συγχρόνως μια «απώλεια πολιτισμού» που είναι πανανθρώπινη απώλεια. Η ιδεολογία της χρησιμοθηρίας μπορεί να καταπολεμηθεί μόνο με την υπεράσπιση από μας τους ίδιους του δικαιώματος του ανθρώπου για το «μη απαραίτητο» – που συνήθως είναι και το πιο ουσιαστικό!

Γ. Μπαμπινιώτης

Το Βήμα, 9-10-1994

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A.1. Με βάση το περιεχόμενο του κειμένου, να χαρακτηρίσετε ως **Σωστές** ή **Λάθος** τις παρακάτω προτάσεις:

α. Η ποιότητα τον ανθρώπου καταδεικνύεται από τη γλώσσα του.

β. Η μία παγκοσμιοποιημένη γλώσσα κι όχι οι πολλές φέρνει αποτελεσματικότερα πιο κοντά τους λαούς.

γ. Ο γλωσσικός μιμητισμός εκσυγχρονίζει τη μητρική γλώσσα.

δ. Οι εθνικές γλώσσες, όσο αδύναμες κι αν είναι, τελικά θα υπερισχύσουν τον αγγλικού διεθνισμού.

ε. Η απώλεια μεγάλων πολιτισμικών γλωσσών αποτελεί παραβίαση της «ηθικής της γλώσσας».

(15 μονάδες)

A.2. «*Η γλώσσα του ανθρώπου τον ενώνει με τους άλλους ανθρώπους, ως συνάντηση, ως επικοινωνία*»: Να αναπτύξετε την παραπάνω θέση σε μία παράγραφο 80 – 100 λέξεων.

(15 μονάδες)

B.1. Ποια γλωσσική λειτουργία (αναφορική ή ποιητική) διακρίνετε στην τρίτη παράγραφο του κειμένου («*Κι όταν, μάλιστα, ... γλωσσών εν κινδύνω*»); Να δικαιολογήσετε αυτή την επιλογή του συγγραφέα.

(10 μονάδες)

B.2. Ποια είναι η δομή της τέταρτης παραγράφου («*Ευτυχώς που ... μέσα από την εθνική γλώσσα του*»); Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η ίδια παράγραφος;

(10 μονάδες)

B.3. α) ειλικρίνεια, επικοινωνία: Να γράψετε μία περίοδο με καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις.

β) κύριο, συγχρόνως, διάσταση, βελτίωση, πανανθρώπινη: Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις του κειμένου.

(10 μονάδες)

Γ. Το σχολείο σας διοργανώνει μία ημερίδα με θέμα την ελληνική γλώσσα. Εσείς αναλάβατε να εκφωνήσετε μία ομιλία, στην οποία θα επισημάνετε τις αιτίες για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική γλώσσα στη σύγχρονη εποχή και θα προτείνετε τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να προστατευτεί (250 – 300 λέξεις).

(40 μονάδες)

Καλή Επιτυχία!